

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Η εκλογική ήττα του ΠΑΣΟΚ στις δημοτικές εκλογές ήρθε να επιβεβαιώσει για άλλη μια φορά ότι δεν μπορείς να ασκείς την εξουσία χωρίς η πολιτική σου να εντάσσεται σ' ένα ευρύτερο στρατηγικό σχεδιασμό. Το αξίωμα αυτό που ισχύει και για τις συντηρητικές κυβερνήσεις, είναι ζωτικής σημασίας για κυβερνήσεις που επαγγέλλονται περισσότερο ή λιγότερο ριζικές αλλαγές στις δομές και τους θεσμούς μιας κοινωνίας. Δυστυχώς για τη χώρα, το ΠΑΣΟΚ αποδείχθηκε απελπιστικά ανεπαρκές όχι μόνο να υλοποιήσει τις εξαγγελίες του περί Αλλαγής, αλλά και να προωθήσει ένα σοβαρό εκσυγχρονιστικό έργο, σαφώς οριοθετημένο μέσα στο δυτικοευρωπαϊκό καπιταλιστικό πρότυπο.

Είναι αναμφισβήτητο ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ, με αξιοθαύμαστη πολιτική διορατικότητα και επιδέξιες τακτικές κινήσεις, εκμεταλλεύθηκαν επιτυχώς το ριζοσπαστικό κύμα που σάρωσε τη χώρα στη δεκαετία του '70. Η εκλογική νίκη του 1981 επισφράγισε μια κατακόρυφη ανοδική τροχιά που εδράστηκε στην εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ ιδεολογική και πολιτική έκφραση αυτού του νεοπαγούς και ετερογενούς κοινωνικού κινήματος, αλλά ταυτόχρονα αντέστρεψε τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού. Το ΠΑΣΟΚ απέδειξε ότι ήξερε να κάνει αντιπολίτευση. Όφειλε τώρα να αποδείξει ότι ήξερε να ασκεί τις κυβερνητικές ευθύνες και μάλιστα προς την κατεύθυνση του προγράμματός του.

Η μεταλλαγή από κίνημα διαμαρτυρίας σε κόμμα εξουσίας δεν ήταν επιτυχής, αν και αυτό δεν ήταν αρχικά ευδιάκριτο σ' ένα κλίμα ευφορίας και ελπίδας. Το πράγματι θεβαρυνμένο παρελθόν παρέμεινε για μεγάλο διάστημα αξιόπιστο άλλοθι που κάλυψε τις εγγενείς ανεπάρκειες και τα παράγωγά τους. Το τεράστιο απόθεμα πολιτικού κεφαλαίου που επενδύθηκε από το λαό στον Ανδρέα Παπανδρέου και στο ΠΑΣΟΚ δεν χρησιμοποιήθηκε, έστω τότε, για να ξεπεραστούν οι εγγενείς αδυναμίες και να δημιουργηθούν οι όροι μιας εξίσου επιτυχούς κυβερνητικής θητείας.

Πολλές αναλύσεις και ακόμα περισσότερα σχόλια μπορούν να γίνουν για τους λόγους της αποτυχίας. Εκτιμούμε, όμως, ότι ένας αποφασιστικός παράγοντας, μια κύρια αιτία είναι η απουσία εσωκομματικής δημοκρατίας και κατ' επέκταση πολιτικής λειτουργίας μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Ο ενουχισμός των παραπάνω πραγματοποιήθηκε βαθμιαία, αλλά αρκετά νωρίς. Οι επιπτώσεις ήταν βαρυσήμαντες και δεν περιορίζονται στην παρεμπόδιση της πολιτικής ανέλιξης των μελών. Το σημαντικότερο είναι ότι το ΠΑΣΟΚ, δεν ήταν πια σε θέση, διαλεγόμενο με την κοινωνία, να προσαρμοσθεί στο ρόλο του κυβερνώντος κόμματος.

Οι ατροφικές πολιτικές λειτουργίες ευθύνονται για την υποκατάσταση των ιδεολογικοπολιτικών εσωκομματικών ρευμάτων που αντιπαράτιθενται και συντίθενται στη διαδικασία χάραξης της γραμμής πλεύσης, από φατρίες πελατειακού χαρακτήρα που ανταγωνίζονται χωρίς αρχές για τον έλεγχο μηχανισμών και την κατάκτηση μεγαλύτερης εξουσίας. Η σύμφυτη αντιφατικότητα του κοινωνικού και πολιτικού μπλοκ που εκφράστηκε στο ΠΑΣΟΚ αντί να επιλύεται πολιτικά, διοχετεύτηκε στα κανάλια που

άρησε ανοικτά ο αρχηγισμός. Η διευθέτηση των αντιφάσεων γινόταν κυρίως μέσα από ένα αναπτυσσόμενο παράπλευρο και μη θεσμικό κύκλωμα σχέσεων επιρροής, που στόχευαν τον πρωθυπουργό, λόγω του αποφασιστικού ρόλου που αυτός παίζει μέσα σ' αυτό το πλέγμα.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια ο στρατηγικός σχεδιασμός και ο σεβασμός των θεσμών σε όλα τα επίπεδα θυσιάστηκαν στο βωμό των τακτικών ελιγμών. Σταθερή επιδίωξη η τράπουλα να βρίσκεται στα χέρια του αρχηγού και να μοιράζεται κάθε φορά ανάλογα με τη σκοπιμότητα της στιγμής. Η αποθέωση, λοιπόν, του τακτικισμού σ' ένα κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον που απαιτούσε στρατηγικό σχεδιασμό όχι μόνο σ' ό,τι αφορούσε την πρόωθηση των επιβαλλόμενων αλλαγών, αλλά και σ' ό,τι αφορούσε τη διαφύλαξη και διεύρυνση των κοινωνικών και πολιτικών συμμαχιών για το μετασχηματισμό των ισορροπιών προς όφελος της περιθώτης Αλλαγής.

Η εμμονή στους τακτικούς ελιγμούς και μόνο εμπόδισαν τη διαμόρφωση ευνοϊκών όρων που θα επέτρεπαν μια αποτελεσματική παρέμβαση στις νοσούσες δομές. Ακόμα απέτρεψε τη μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ σ' ένα σοβαρό μετριοπαθές σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, μ' ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει για την Ελλάδα. Δεν έχουμε να κάνουμε τόσο μ' ένα κόμμα που αμφιταλαντεύεται μεταξύ μιας ριζοσπαστικής και μιας μετριοπαθούς πολιτικής εκδοχής, όσο μ' ένα κόμμα που στην πράξη έχει παραχωρήσει την ζωτική αρμοδιότητα του πολιτικού αυτοπροσδιορισμού και της χάραξης γραμμής, προκειμένου ο αρχηγός να διατηρεί τα μεγαλύτερα δυνατά περιθώρια ελιγμών.

Παράγωγα αυτής της κατάστασης είναι όλα αυτά τα φαινόμενα που διαπιστώνει ο παρατηρητής στην κυβερνητική, αλλά και κομματική πρακτική του ΠΑΣΟΚ. Η πολιτική της μικρότερης αντίστασης, η δειλία στην πραγματοποίηση βαθμιαίων μετασχηματισμών εκεί που επιβάλλεται και κει που υπάρχει ή μπορεί να διαμορφωθεί ένας ευνοϊκός συσχετισμός δυνάμεων, είχαν ως αποτέλεσμα το θάλωμα, την απονεύρωση ή και τον εγκλωβισμό των περισσότερων πρωτοβουλιών για θεσμικές και πιο πολύ για δομικές μεταρρυθμίσεις.

Μόνο που η πραγματικότητα δεν μπορεί να ανεχθεί επί μακρόν την αμφιταλάντευση, τους πειραματισμούς και το λαϊκισμό. Η κυβέρνηση αποτυγχάνοντας να μετασχηματίσει προς όφελός της τις ισορροπίες όσο είχε ακόμα την πρωτοβουλία των κινήσεων, υποχρεώθηκε να στραφεί σε συντηρητικές κατευθύνσεις. Και το γεγονός ότι υποχρεώθηκε, ότι εστράφη κάτω από την πίεση των περιστάσεων κι όχι στη βάση μιας μακροπρόθεσμης επεξεργασμένης συντηρητικής πολιτικής, της στερεί και πολλά από τα πλεονεκτήματα της συντηρητικής επιλογής.

Τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών έδειξαν σαφώς τα όρια αυτής της αντίφασης. Η κόπωση από την πολιτική ασάφεια και πάνω απ' όλα από την αναποτελεσματικότητα είναι εμφανής. Μια σημαντική μερίδα των ψηφοφόρων που παλινδρομούν μεταξύ ΠΑΣΟΚ και κομμουνιστικών κομμάτων ανάλογα με το είδος των εκλογών (βουλευτικές ή δημοτικές) είναι προφανές ότι δεν πρόκειται να επιστρέψει στο ΠΑΣΟΚ, όσα διλήμματα κι αν της προβληθούν. Απ' αυτή την άποψη, η απόφαση του ΚΚΕ για το δεύτερο γύρο εκφράζει την επιτυχή προσπάθεια προσεταιρισμού μιας ήδη διαμορφωμένης ροπής στο εκλογικό σώμα.

Το σημαντικότερο όμως γεγονός αυτής της εκλογικής αναμέτρησης είναι η μετατόπιση ψηφοφόρων προς τους υποψηφίους της Ν.Δ., οι οποίοι, σημειωτέον, εμφάνισαν

μία πλήρως ανανεωμένη και ελκυστική δημόσια εικόνα. Η μετατόπιση αυτή είναι πιο σημαντική για δύο λόγους: Πρώτον, γιατί είναι σαφώς μονιμότερη και λιγότερο εξαρτημένη από το είδος των εκλογών. Δεύτερον, γιατί η μετατόπιση αυτή προστιθέμενη στο γενικό ποσοστό της Ν.Δ., τη φέρνει σε απόσταση αναπνοής από το ποσοστό που δίνει το εισιτήριο για την εξουσία. Απ' αυτήν την άποψη, το πρόβλημα είναι κατ' εξοχήν πολιτικό και ξεπερνάει κατά πολύ τη σημασία του ποιος ελέγχει τους τρεις μεγάλους δήμους.

Τα ψέμματα, λοιπόν, τελείωσαν. «Το σήμα εστάλη». Ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ διαβεβαιώνει ότι «το σήμα ελήφθη». Ήδη είναι κοινή διαπίστωση ότι αυτό που έλαβε το ΠΑΣΟΚ δεν είναι αυτό που εμείς εκτιμούμε ότι εστάλη από το εκλογικό σώμα. Χωρίς αμφιβολία πάντως ο τρόπος που διαβάστηκε το σήμα θα επηρεάσει την πολιτική ζωή της χώρας και όχι μόνο αυτή.

Σ' αυτή την κρίσιμη καμπή, σ' αυτό το αποφασιστικό χρονικό σημείο, που ίσως και να είναι το τελευταίο, πριν από την πιθανή επιστροφή της δεξιάς στην εξουσία η ανάγκη μιας αριστερής αντιπολίτευσης παραμένει επιτακτική. Μιας αντιπολίτευσης όμως συγκεκριμένης και απαλλαγμένης από ιδεοληψίες. Μιας αντιπολίτευσης που θα αποτελεί δημιουργική υπέρβαση των υπαρκτών πολιτικών στερεοτύπων. Η υπέρβαση αυτή δεν είναι νοητή χωρίς τη διεξαγωγή ενός ουσιαστικού και αφαλκιδευτού διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερομένων. Τα «Τετράδια» σταθερά προσανατολισμένα στην κατεύθυνση αυτή θα εξακολουθήσουν να συμβάλλουν –κατά το μέρος τους– στην συστηματική, ανάδειξη του διαλόγου αυτού.

2. Στο παρόν τεύχος δημοσιεύεται ένα ανέκδοτο κείμενο για τον Ελευθέριο Βενιζέλο του αζέχαστου ποντοπόρου της σοσιαλιστικής ιδέας Αβραάμ Μπεναρόγια. Καταχωρείται επίσης η απάντηση του Italo Calvino στις απόψεις του P.P. Razolini περί γλώσσας και κουλτούρας που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος μας. Ακόμα ένα πολύ σημαντικό κείμενο για το αρμενικό ζήτημα του Αρά Μπαλιοζιάν καθώς και μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση του Σωτήρη Καραγιάννη για τον «βενιζελισμό» και «αντιβενιζελισμό» στη διάρκεια του μεσοπολέμου. Τα πολιτικά συμπεράσματα από τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών ανιχνεύονται στο άρθρο του Λεωνίδα Λουλούδη και το κείμενο του Μιχάλη Χαραλαμπίδη φιλοδοξεί να αποτελέσει το έναυσμα για μια ουσιαστική συζήτηση γύρω από την πάλη των απόψεων μέσα στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ. Τέλος αξίζει να προσεχθεί η συζήτηση γύρω από το πολιτικό περιεχόμενο της χρήσης της πυρηνικής ενεργείας που ξεκίνησε ο Χρήστος Τυροβούζης απαντώντας σε σχόλιο του Ηλία Ευθυμιόπουλου που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενό μας τεύχος.

Καλό διάβασμα λοιπόν και τις καλύτερες ευχές μας για τον καινούριο χρόνο.

ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ